

Mitologia i religió

Codi: 100421
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500243 Estudis clàssics	OT	3	0
2500243 Estudis clàssics	OT	4	0

Professor de contacte

Nom: Joan Pagés Cebrián
Correu electrònic: Joan.Pages.Cebrian@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)
Grup íntegre en anglès: No
Grup íntegre en català: Sí
Grup íntegre en espanyol: No

Equip docent

Jordi Pàmias Massana

Prerequisits

L'assignatura no pressuposa coneixements previs per part dels alumnes però serà convenient que ja estiguin familiaritzats amb els mites grecs a nivell bàsic. Es treballarà sobre documents en grec i, ocasionalment, en llatí, però se'n facilitarà la traducció perquè l'assignatura pugui ser seguida també per alumnes que no tinguin prou domini de les llengües antigues.

Objectius

La mitologia i la religió estan vinculades en les societats antigues d'una manera tan estreta que sovint és difícil destriar allò "religiós" d'allò "profà". La vida era mite i religió i les creences i ritus penetraven tots els àmbits de la vida privada i pública dels pobles antics. Grècia fou especialment prolífica en la creació d'un univers mitològic ric i complex que cal conèixer a fons si hom vol aprofundir en l'estudi dels textos grecs, la literatura, la història i la societat gregues, així com la filosofia i la política. Aquesta dimensió interdisciplinària és imprescindible per a una bona formació en Humanitats en general, i en Estudis Clàssics en particular.

En els textos literaris grecs (i llatins), doncs, el mite, el culte i els ritus són omnipresents, fins a tal punt que és impossible assolir una capacitat escaient d'interpretació sense el coneixement de tot aquest marc de referències mítico-culturals. D'altra banda, al llarg dels darrers cinquanta anys s'han fet avenços notables en aquest camp. Amb el concurs de disciplines diverses com l'antropologia, la psicologia i la sociologia la comprensió a què estem arribant del sentit del mite i el ritu grec i la seva incidència en l'individu, la família i la societat, fan d'aquesta disciplina una de les més atractives per a qualsevol estudiant que aspiri a un coneixement en profunditat que depassi l'enfocament tradicional, potser més atent a l'anècdota mitològica i a les seves diverses interpretacions simbòliques i iconogràfiques.

Ens proposem dos objectius generals:

1. Fer una reflexió a l'entorn del mite i la seva relació amb el ritual des de perspectives diverses.
2. Dur a terme una anàlisi crítica de documents textuais i iconogràfics.

Competències

Estudis clàssics

- Identificar i valorar les principals fites històriques, sociopolítiques, científiques, literàries i culturals del món grecoromà.
- Obtenir informació, a partir de l'estudi de les fonts escrites gregues i llatines, que permetin un accés a diferents aspectes dels realia (realitat sociocultural del món antic).
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.

Resultats d'aprenentatge

1. Articular un discurs (redacció d'un article o exposició oral) entorn del complex mite-ritual i les seves implicacions culturals i socials.
2. Descriure amb precisió un aspecte monogràfic rellevant del món antic.
3. Detectar i extreure dades històriques i culturals rellevants de les fonts antigues.
4. Utilitzar els principals instruments informàtics i de gestió de dades així com la tecnologia de la informació i la comunicació en general en el camp específic dels estudis clàssics.
5. Utilitzar textos epigràfics com a font històrica i literària.

Continguts

I. Introducció: els mites i la religió a Grècia

- I.1. Definició de conceptes: mite i ritual
- I.2. Tipus de mites: cosmogònics, teogònics, antropogònics, escatològics, etiològics, fundacionals, teològics, heroics, etc.
- I.3. Procediments rituals: pregàries i ofrenes.
- I.4. El sacrifici: el mite de Prometeu i l'origen del sacrifici.
- I.5. Tipologia dels sacrificis

II. El culte als déus del panteó olímpic

- II.1. El culte als déus principals: Zeus, Hera, Posidó, Atena, Apol·lo, Àrtemis, Afrodita, Hermes
- II.2. Simbologia i iconografia
- II.3. Santuaris urbans, extraurbans
- II.4. Santuaris i festivals panhel·lènics: Olímpia i Delfos
- II.5 Mites i cultes heroics associats als santuaris dels déus olímpics.

III. La vida i la mort: mite i culte de les divinitats agràries i ctòniques

- III.1. Mites del més enllà
- III.2. L'Hades
- III.3. Demèter i Persèfone
- III.4. Mites de catàbasi
- III.5. Concepcions de l'ànima.

IV. Cultes mistèrics

- IV.1. El mite d'Orfeu i l'Orfisme
- IV.2. Concepcions òrfiques: la immortalitat i transmigració de l'ànima
- IV.3. Cosmogonies òrfiques i la seva relació amb la Teogonia d'Hesíode
- IV.4. Cultes i iniciacions mistèriques: Eleusis, Cíbele, els Cabirs, etc.
- IV.5. Els mites de Dionís
- IV.6. Les bacants (qüestions de gènere)
- IV.7. Ritus agraris i Dionísies urbanes
- IV.8. Dionís òrfic

V. Mites i cultes dels herois

- V.1. El culte dels herois: problemàtica
- V.2. Mites i culte heroics
- V.3. Pèlops, Hipòlit, Jacint, Hèracles, Aquil·les i Ifigènia

VI. Ritus de transició

- VI.1. Ritus del cicle de la vida

- VI.2. Iniciacions i ritus de pas: Brauron i l'arkteia
- VI.3. Cultes fluvials, travestisme, ekdysia
- VI.4. Aquil·les a Esciros
- VI.5. L'agogé espartana i cretesa
- VI.6. Iniciació homoeròtica: els mites de Ganimedes i Pèlops

VII. Mites i ritus de purificació

- VII.1. Concepcions d'impuresa i purificació
- VII.2. Ritus de purificació
- VII.3. Els casos d'Odisseu i Orestes
- VII.4. Mites de sacrificis humans: Ifigènia
- VII.5. El boc expiatori (farmakós)
- VII.6. Katapontismós: Faetont, Hipòlit, Mirtil i Ino-Leucòtea, etc.
- VII.7. La fundació de colònies com a ritus de purificació.

Metodologia

La metodologia docent d'aquesta assignatura consistirà a combinar les explicacions teòriques de cadascun dels temes amb textos en traducció que serveixin per il·lustrar i aplicar els coneixements adquirits.

Al llarg del curs es facilitarà una selecció de textos per a treballar a classe. Se'n podran afegir altres de complementaris, en funció de les necessitats i els interessos dels estudiants.

El temari plantejat és un desideràtum de màxims. En altres paraules, difícilment es podrà desenvolupar en la seva integritat. Tanmateix ofereix una sistematització per als alumnes que vulguin completar-lo amb lectures posteriorment pel seu compte.

Els professors desenvoluparan els blocs I-III en les seves explicacions teòriques i amb el comentari a classe de material literari i iconogràfic.

Els alumnes, per grups, triaran un tema d'entre els que es proposen en els blocs IV-VII i en faran un resum per escrit, una selecció de textos i imatges per comentar i una exposició a classe amb el mateix format de les classes ordinàries. Els resums de cada tema seran supervisats pels professors, se'n facilitarà còpia a la resta del grup i serà matèria avaluable en el segon parcial.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Exposició de temes d'acord amb la programació de l'assignatura	32	1,28	2, 4
Participació en discussions	15	0,6	1, 2
Tipus: Supervisades			
Exposició oral	14,5	0,58	1, 2, 4, 5
Treball cooperatiu	15	0,6	1, 2, 4, 5
Tipus: Autònomes			
Lectura de bibliografia	25	1	4
Recerca de material	20	0,8	4, 5

Avaluació

La qualificació final de l'assignatura serà la mitjana entre:

- Assistència i participació a classe (10%)

- Exposició oral d'un tema (20%)
- 1r examen parcial (35%)
- 2n examen parcial (35%)

És important que l'estudiant tingui en compte que l'avaluació contempla l'assistència regular a classe i la realització i el lliurament de les activitats proposades a classe en els terminis establerts. La no assistència continuada sense justificar i el fet de no lliurar les activitats dins del termini establert pressuposen la pèrdua del dret a l'avaluació continuada.

Es considerarà "No presentat" l'alumne que no hagi realitzat cap de les proves escrites.

A la reavaluació, l'estudiant podrà recuperar la nota corresponent als dos exàmens parcials i a l'exposició oral. Si la nota d'alguna de les parts reavaluables és inferior a 3, caldrà recuperar-la, tot i que la nota mitjana de l'assignatura quedi aprovada.

La revaluació només es podrà fer en cas que els exàmens parcials o l'exposició oral estigui suspesos i la nota mitjana de l'assignatura sigui inferior a un 5, o bé si alguna d'aquestes proves no s'ha pogut realitzar en el seu moment per un motiu que es pugui justificar amb un document oficial.

Només es podrà canviar una data d'una activitat d'avaluació si l'absència o la no entrega es pot justificar amb un document oficial.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència i participació a classe	10%	25	1	1, 2, 3
Exposició oral i escrita d'un tema	20%	0,5	0,02	1, 2, 4, 5
Primer examen parcial	35%	1,5	0,06	1, 2
Segon examen parcial	35%	1,5	0,06	1, 2

Bibliografia

Diccionaris i obres de consulta

Aghion, I. et alii. 1997. Guía iconográfica de los héroes y dioses de la antigüedad. Madrid.

Bonnefoy, I. (ed.) 1981. Dictionnaire des mythologies et des religions des sociétés traditionnelles et du monde antique. Paris.

Grimal, P. 2008. Diccionari de mitologia grega i romana. Barcelona

Harrauer, C., Hunger H. 2008. Diccionario de mitología griega y romana con referencia sobre la influencia de los temas y motivos antiguos en las artes plásticas, la literatura y la música de Occidente hasta la actualidad. Barcelona

LIMC = DD.AA. 1981-. Lexicon iconographicum mythologiae classicae. Zürich.

Ogden (ed.) 2007. A Companion to Greek religion. Malden.

Olalla, P. 2001. Atlas mitológico de Grecia. Atenes.

Price S. (ed.), 2004. The Oxford dictionary of classical myth and religion. Oxford.

Roscher, W. (ed.) 1884-1937. Ausführlichen Lexicon des Griechischen und Römischen Mythologie. Leipzig.

ThesCRA = Thesaurus cultus et rituum antiquorum Los Angeles-Basel 2004.

Woodward (ed.) The Cambridge companion to greek mythology. Cambridge.

Bibliografia general

Bernabé Pajares, A. 2008. Dioses, héroes y orígenes del mundo: lecturas de mitología. Madrid.

Bremmer, J. 1994. Greek religion. Oxford.

Burkert, W. 1985. Greek religion archaic and classical. Oxford.

Buxton, R. 2004. Todos los dioses de Grecia. Madrid.

Buxton, R. 2000. El Imaginario griego. Los contextos de la mitología. Madrid.

Chirassi Colombo, I. 2005. La religión griega: dioses, héroes, ritos y misterios. Madrid.

Delattre, C. 2005. Manuel de mythologie grecque. Bréal.

Díez de Velasco Abellán, Francisco P. 1998. Lenguajes de la religión: mitos, símbolos e imágenes de la Grecia. Madrid.

- Ekroth, G. 2002: The Sacrificial Rituals of Greek Hero Cults in the Archaic to the Early Hellenistic Periods, Kernos, supl. 2, Lieja.
- Gantz, T. 1993. Early Greek myth : a guide to literary and artistic sources. Baltimore.
- García Gual, C. 2007. Introducción a la mitología griega. Madrid.
- Gómez i Cardó, P. 1997. La Religió i els déus dels grecs. Barcelona.
- Graf, F. 1993. Greek mythology: an introduction. Baltimore.
- Kirk, G. S. 1971. Myth : its meaning and functions in ancient and other cultures. Cambridge.
- Larson, J. 2007. Ancient Greek cults : a guide. New York.
- Nilsson, M. 1980. A History of Greek religion. Westport.
- Parker, R. 1996. Athenian religion : a history. Oxford.
- Redondo, J. 2006. Introducció a la religió i la mitologia gregues. València.
- Rice, D. G. 1979. Sources for the study of Greek religion Missoula.
- Vernant, J. P. Vidal-Naquet, P. 2002. Mito y tragedia en la Grecia antigua. Barcelona.
- Vernant, J. P. 1990. Mythe et religion en Grèce ancienne. Paris.
- Vernant, J. P. 2000. L'Univers, els déus, els homes. Barcelona.